

IRODALOM.

K. C. Rothe: Der moderne Naturgeschichtsunterricht. Beiträge zur Kritik und Ausgestaltung. Mit 12 Abbildungen. Wien: F. Tempsky. Leipzig: G. Freytag G. M. B. H. p. 235. Preis geheftet 5 M = 6 K.

Az egész munkát nem Rothe írta, ő csupán a szervező és kiadó. Mégis egységes szellem vonul végig az egész könyvön, amelynek az a célja, hogy gyakorlativá, élővé tegye a természetrajzi tárgyak tanítását. Sok aprólékos, gyakorlati ismeretre van szükség, de az eredmény is más, mert a tanulók megfigyelő képessége kifejlődvén, nem kénytelenek szavakat tanulni csupán, hanem a tényeket, jelenségeket maguk vizsgálják és így minden alkalommal megtalálják a kivezető fonalat később is, ha az iskolában kellő alapismeretre tettek szert.

Az általános részben W. A. Lay dr., akinek «Methodik des naturgeschichtlichen Unterrichts und Kritik der Reformbestrebungen» című munkája néhány éve jelent csak meg, foglalja össze a természetrajzi oktatás módszertanának történetét, bírálatát és alapelveit. A módszertan történetét az élettudományokkal, földtannal és filozófiával kapcsolatban adja. Fejtegeti a biológia, geológia és természetrajz oktatását az ókorban, vele kapcsolatban vázolja a görög filozófia kérdéseit. Ugyanezt a módszert követi a középkori viszonyok vizsgálatánál, majd az újkoriaknál is, azzal a különbséggel, hogy az újkort három részre osztja fel, Linnét és Darwint állítva határkönek. A Linné előtti időszak szerves kapcsolatban van a középkorral; a rendszerezés munkáját Linné kezdi meg, aki megalapítója egyszersmind a leíró-természettudományak is. Darwinnal kezdődik a biológiai irány, amely utána lépésről-lépésre kiszorítja csupán a kúlakakra tekintő természetudományt. Beszél a leszármazás elméletéről, ahol Moritz Wagner és Hugo de Vries munkásságát emeli ki. Sajnos azonban, hogy a német tudós természete benne is megjelenik, Rossmässler működését határkönek jelöli, tőle számítja a természetrajz tanításának igazi reformját, mivel írásaiban még a természetrajzot is a hazafiság szolgálatába állította. Bemutatja azután Kerner, Haeckel, Kraepelin, Müller és még

egy sereg kiváló hírű német természettudós munkásságát. Pædagogiai szempontból jelentős Kraepelin munkássága, a többieké inkább tudományos térre esik. Mi a tulajdonképeni reform megindulását Junge «Dorftreich» című munkájának megjelenésétől számítjuk, amelyben «az élő természet tiszta megértése» az irányító vezéreszme. Az életmód és a lények testalkata közötti viszonyt keresi Junge. «Az életmódot a tartózkodási hely természeti viszonyai irányítják. Az ezekhez való alkalmazkodás törvényszerűségeiről szól az ökológia, a szerves testek háztartásának tana, amely lényegében egyező a biológiával.» Ugyanazon környezetben minden szerves lényre nézve ugyanazok az életfeltételek, azért Junge életközösség szerint (a tó, erdő, sivatag, sarki táj stb.) tárgyalta a természetrajz anyagát. Tudományosan helyes ez, de iskolai szempontból nem lehet megvalósítani. Éppen azért a természetrajz tanításának igazi reformálója Schmeil, aki elveit először 1896-ban «Über Reformbestrebungen auf dem Gebiete des naturgeschichtlichen Unterricht» c. művében fejtette ki. 1903. jelentek meg tankönyvei, amelyekből állattanja 1910-ig huszonnyolc, növénytana huszonöt kiadást ért és le van már fordítva minden művelt nemzet nyelvére; még a bolgár, szerb, román iskolák is használják. Lay nem barátja Schmeil könyveinek, irányát hiányosnak tartja, mivel — szerinte — ha biológiai a természetrajzi oktatás, kizárja magából a geológiát és az egész szerves természetet. Csakhogy ez nem más Lay részéről, mint a szavak értelmének feszegetése, mivel szerves életről nem beszélhetünk a közzétanban vagy az ásványtanban, de átvitt értelemben van élete az esőcseppnek, a patakknak is.

A mű második részében a munkatársak a természetrajzi oktatás körébe eső tárgyakat dolgozták ki. Az állattan és növénytan közös tudományágait Ginzberger ismerteti, Rothe pedig a kauzalitás, effektualitás és teleológiáról ír. Ugyancsak Rothe ismerteti a védő színeket, meg a mimikryt. A hasznos és káros állatokról Werner beszél, de nem elvontan, hanem pædagogiai tapintattal az okszerű madárvédelem látószögébe állítja be a kérdést. A megfigyelésről és kísérletekről Kammerer és Portheim írtak. A gyakorlatból vett tapasztalatok alapján adnak tanácsokat, hogy mint kell reávezetnünk a tanulókat a helyes megfigyelési módokra, a kísérletezés elemeire. A kirándulásokat Walther fejtegeti. Írása nyomán az érdeklődők megtudhatják, mi a célja egy tanulmányi kirándulásnak és mint lehet s kell is azt végrehajtani. A turista kirándulásokról, a diák- és vendörjárásokról, a hosszabb tanulmányutakról nem szól bővebben, hanem csupán a környékre tett tanulmányi kirándulásokat ismerteti. Módszertanilag elsőrangú munka a gyümölcsfák, az erdei fák tanulmányozásának leírása, amelyek mindegyike külön kiránduláson tör-

ténik. A harmadik kirándulás messzebb vidékre esik, hogy megismerjék a hazai természeti viszonyokat a tanulók. Itt már nemcsak a növénytani, hanem a geológiai viszonyokra is tekintettel vannak.

A természetrajz biológiai tanításánál fontos segítőeszközeink az aquariumok és terrariumok, amelyeket Werner ír le. Az iskolakertek fontosságát Umlauft fejtegeti, ugyancsak ő írja le azokat a szép eredményeket is, amelyeket iskolás gyermekekkel a virágápolás terén elértek. A rajz szerepéről a természetrajzi oktatásban E. Walther beszél. A hátralevő cikkekből Rothe és Kossmat kettőt közösen írtak. Az egyikben több geológiai anyagot követelnek a tanításban, a másikban pedig arról van szó, hogy milyen szerepe van a geológiának a földrajztanításban. Az utolsó két cikket Rothe egyedül írta, az egyikben azt színezi ki, mint lehet jó természetkutató a tanító vidéken, a másikban pedig a tanítók továbbképzését sürgeti, ami miatt egész sor könyvet, irodalmi adatot is közlése, hogy megkönnyítse a fiatal, kezdő tanulók tanulmányozását. Aki szeretettel foglalkozik tárgyával és együtt örül a nagy természetben az ifjúsággal, az nagyon sok hasznos gyakorlati eszmét talál Rothe könyvében, amelyeknek megvalósítása egyik legnagyobb követelése a modern pedagógiának.

Dr. Horváth Károly.

*

E. Parisot et E. Martin: Les postulats de la pédagogie. Avec une Préface de M. G. Compayré de l'Institut. Ouvrage récompensé par l'Institut. Paris Librairie Felix Alcan. Nyolcadrét 188 lap, ára 3 fr. 50 c.

A pedagógiát — mint tudományt — Franciaországban legújabb ideig alig kultiválták, csak a legújabb időkben vett a pedagógia ezen országban is nagy lendületet, amit Compayré Gábor, az «Institut» tagja, ily módon fejez ki: «La France pédagogise». A mű is, melynek címét itt közöltük, a párisi «Académie des Sciences morales et politiques» egyik pályaversenyének köszönheti megjelenését. Az «Académie des Sciences et morales» 1910-ben ily című pályatételt tűzött ki: «Les principes philosophiques de la pédagogie», mely pályázat alkalmából — Ribot a «Collège de France» híres tanárának ajánlatára — Parisot és Martin műve dicséretet nyert.

Nagy olvasottságra és a tárgy felett teljes uralkodásra vall e dicséretet nyert mű, melynek bevezető részében a szerzők a «Pédagogie rationnelle»-el foglalkoznak behatóbban és végül amaz eredményre jutnak, hogy: «a nevelés oly céltudatos és methodikus képzés, melynek célja az, hogy a gyermekeknek bizonyos természetet adjon.»

Szerzők már most ama kérdéseket vetik fel, mi tulajdonképpen a nevelés, vagyis minek kell lennie, mily ideált kell a nevelőknek maguk elé állítaniok, továbbá kiknek kell ezeknek lenniök és végül